

MEMORI

o stvaranju i radu Komunističke partije i o radničkom pokretu u Prijedoru

Naglašavam, da u vezi stvaranja i rada Komunističke partije u Prijedoru mogu da govorim samo o stanju u kojem se nalazila i djelovala neposredno pred sam Drugi svjetski rat. Ovo stoga što sam u Prijedoru živio tek od prvog septembra 1937 godine.

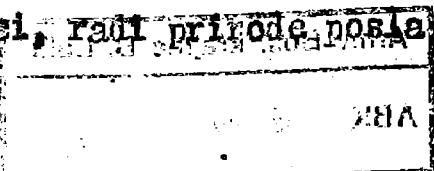
Uslovi rada i života radničke klase, kako u čitavoj zemlji, tako i u Prijedoru, bili su teški i nesnošljivi. Evo primjera: za više od dvije trećine radnika nije bilo određeno radno vrijeme pa se radilo lo i po 16 sati dnevno. Tolikom radom i niskim platama buržuazija je do maksimuma izrabljivala radnike. Socijalno osiguranje radnika poslodavci su sabotirali. Zakon o socijalnom osiguranju radnika se do par godina pred rat nije ni donosio, a koji je postojao bio je takav, da po njemu nije bilo izgleda da će se moći i hiljaditi radnik penzionisati. Po njemu visina penzije bila je vrlo mala, tek toliko da se simbolizuje penzija. Radnicima nisu bile pristupačne kulturne ustanove, a nisu imali ni mogućnosti da školuju svoju djecu. Živjeći u ovakvim uslovima, djelovanjem svjesnih faktora i potstignuti revolucionarnim zbivanjima (naročito Oktobarskom revolucijom) radnici su vodili borbu za poboljšanje svojih životnih uslova. Zbog toga se Jugoslovenska buržuazija bojala svake akcije radničke klase i upotrebljavala je sva raspoloživa sredstva da joj onemogući uspjeh. Ukoliko u određenoj akciji nije bilo uspjeha zbog kojih su one nastale, ostali su isti, pa se time borba nije ni prekidala. Ona je tada samo tinjala i ponovo u datoj

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-5/67

situaciji se razgarala.

Kada sam došao u Prijedor nisam našao da postoji sindikalna organizacija. U Obućarskoj radnji Grnić Steve sam se zaposlio. Za sindikalnu organizaciju se zainteresovao i drug Drago Oljača, koji me je upoznao da je u Prijedoru postojala 1935 i 1936 godine strukovna organizacija kožarskih radnika u Ujedinjenom radničkom savezu "URS" i da je ona u jesen 1936 godine istupila pred poslodavce sa zahtjevom za povišicu plate i tom prilikom da su uspjeli i sklopili ugovor sa poslodavcima. Iste godine bili su i stolari organizovani u strukovnu organizaciju drvodjelaca. Uzroci zbog kojih su ovđe prestale djelovati sindikalne organizacije bili su ti, što nije bilo čvrstog rukovodstva, a nije bilo ni čistog proletarijata. Privreda bivše Jugoslavije bila je usitnjena, a radnici su bili razbacani kod privatnih poslodavaca. Osim željeznice, preduzeće koje je imalo najveći broj radnika bilo je "CIGLANA". Ona je upošljavala najviše do 150 radnika i to skoro sve iz obližnjih sela, lica koja su imala i nešto poljoprivrednog vlasništva. Gašića jajara upošljavala je i to u sezoni najviše do 100 radnika i radnica. Stolarska radiona Laze Antonijevića imala je sa učenicima uposlenih najviše do 40 radnika. Željeznica je imala najveći broj. A osim voznog osoblja, ostali zaposleni skoro svi su bili sa sela i imali su nešto poljoprivrednog imanja. Buržuazija poučena velikim štrajkom željezničara i drugim akcijama radničkog pokreta, stvorila je takvu organizaciju i rad na željeznici, kako se ne bi ni stvorila sindikalna organizacija koja bi postavila na dnevni red pitanje željezničkih radnika. Četić je tek rada počeo sa radom keksare i zapošljavao je najviše do 25 radnica, a vrlo mali broj muške radne snage. Ostalo bile su sitne radnjice u kojima je bilo zapošljavano od 1 pa najviše, a svega par njih najviše do 10 radnika sa učenicima (šegrtima). Trgovački pomoćnici, radi prirode posla i struke imali su povoljniju materijal-

nu bazu za život, pa se nisu ni pojavljivali u redovima naprednog raničkog pokreta. Što se tiče "JUGORASA" i "HRSA" te organizacije u Prijedoru nisu postojale. Preduzeća odnosno poslodavci su upošljavali radnike i na dnevnicu, pa ako ima posla samo za dan onda je dotični radnik bio u radom odnosu i jedan dan. Poslodavci zakonom nisu bili vezani, da radniku moraju dati otkaz na posao, ili da moraju ispuniti ugovorene obaveze, a pisanih obaveza skoro nije ni bilo. Tako radnici nisu bili zaštićeni ni sa koje strane od samovolje poslodavaca.

Nalazeći se u izloženoj situaciji, najprije ja i Drago Oljača i Drago Lukčić, pa kasnije sa drugim pridruženim, razmišljali smo i diskutovali i potrebi ponovog stvaranja sindikalne organizacije. Zaključili smo da ovdje nema uslova za stvaranje sindikalne organizacije odnosno za stvaranje strukovnih organizacija izuzev u Cigleni. Ali tamo nismo ništa učinili jer u cigleni nismo ni jedno lice našli na kojeg bi se mogli osloniti i početi razvijati dalji rad. Na kraju, odlučili smo da osnujemo sindikalnu organizaciju u koju se mogu učleniti svi radnici iz struka. Konačno je 1939 godine Savez industrijsko-zanatskih radnika u Zagrebu postavio me za povjerenika iste Organizacije, u Prijedoru. Tako smo sa učlanjenjem i radom u pomenutoj organizaciji počeli u ljeto iste godine. Prvenstveni zadatak organizacije bio je da radi na ideološkom uzdizanju članstva i pripremanju akcije za poboljšanje uvjeta rada i plaća radnika. Prvi zadatak se sa uspjehom odvijao. Među radnicima je kolala napredna štampa i literatura. Kako ona koja se dobivala ilegalno tako i ona legalna. Tako okupljeni radnici su se združivali i upoznavali sa događajima u svijetu i zemlji, kao i opasnostima koja preti od strane fašizma. Život ove sindikalne organizacije u mjestu počeo se brzo zapažati. Istina, i buržuazija, znajući da radnici žive u teškom stanju, je nešto počinjala i dejstvovala. Da bi se uvelo

radno vrijeme tadašnji opštinski načelnik održao je sastanak na kojem je predložio da se donese odluka o određenoj vremenu otvaranja i zatvaranja radnji. Sastanku su prisustvovali, pored opštinskog načelnika Ahmeta Kapetanovića i sreski pristav Gačeša, a od predstavnika poslodavaca "Gazda" Žarko Cvijić. Da bi donesena odluka bila značajnija tj. reprezentativnija pisano su pozvali mene i Vanović Branka zvanog "Ban" stolarskog radnika, da predstavljamo radnike. Tom prilikom, u svom izlaganju načelnik Opštine je tražio da i mi dahnemo svoje mišljenje, kao predstavnici radnika. Na to ja sam ga zamalo da se sa donošenjem odluke stane i nema dahnem vremena za sporazum i donošenje zajedničkog stava radnika u sindikalnoj organizaciji. Upoznao sam ih da u Prijedoru postoji sindikalna organizacija i kao predstavnici radnika možemo samo da prenesemo zaključak organizacije. Posle njihovog zajedničkog insistiranja ne dajući pristanak na njihovu odluku, napustio sam taj njihov sastanak, a "BAN" je ostao i pristao bez radničkog ovlaštenja.

Iako organizacija za vrijeme svog kratko postojanja nije provodila akcije za poboljšanje životnih uslova radnika, ona se sa radom na ideološkom polju i drugim akcijama kod članstva afirmirala. Svega jedna radnica (čijeg se imena ne sjećam) zatražila je intervenciju organizacije u vezi njenog pitanja. Rađeći u keksari povodom nesretnog slučaja ruka joj je izgorjela. Nije bila socijalno osigurana pa nije imala ni bolovanja ni za vrijeme trajanja bolesti novčane naknade. Poslodavac Četić ju je jednostavno odmah po udesu kao nesposobnu za rad bez ikakve oštete otpustio izposla. Poslodavac je našom intervencijom i prijavom kod sreskog načelstva dao oštetu s kojom se oštećena složila. Iako to nije bila naročita ošteta jer joj poslodavac isplatio samo 300 dinara, akcija organizacije kod članstva imala je lijep odjek, a ulila je i pouzdanje kod članstva u organizaciju kao zaštitnicu interesa njenih. Preko

ABIA

i njenom pomoći tj. angažovanjem članstva sa uspjehom je izvedena demonstracija 1 septembra 1940 godine i pod njenim imenom kulturna priredba koja je u mjestu izvanredno odjeknula tj. uspjela. Na priredbi je dat "Sluga Jarječ" kojeg je priredio glumac Slobodan, a glumio Rade Bašić, horska recitacija: "Ovog proljeća ne lete laste, ovog proljeća rat raste" i "O klasje", i pjesme: "Seljaci s polja i fabrički radnici osvojit će cio svijet" i pjesma o Volgi. Uz klavir pjesme je uvježbala Nada Stupar, nastavnica na realnoj gimnaziji, a priredbu je otvorio drug Esad Midžić i tom prilikom održao govor o značaju radničkih kulturnih priredbi ne propuštajući da se dotakne i političke situacije u svijetu. U pamćenju mi je i sada kako su priredbi prisustvovali seljaci koji su pozvani da učestvuju kao gosti. Oni su ispunjavali jednu polovinu prvih redova sjedenja, a radnici i drugi gosti drugu stranu. Iza seljaka u trećem ili četvrtom redu sedio je drug Mladen Stojenović. Naravno, dozvola za održavanje priredbe nije nam lako data, a data je i sa osakaćenim prijavljenim programom, ipak, zahvaljujući drugovima iz Partije uspjelo se mitom učiniti da predstavnik vlasti, pristav, (koji je ne sjećam se bio) ne čuje sve što će se sve na priredbi dati. Prijavljeni program je u cijelosti izvedjen sa dodatko govora Midžića.

Jednoga dana u januaru 1940 godine drug Drago Lukić me pozvao da sa njim podjem u 16 sati u gostionicu Alekse Radoševića. Usput mi reče da će biti primljen u Partiju i da će primanje izvršiti slovenac, koji je došao iz Banja Luke. Kad smo došli u gostionu, izuzev nas tj. mene, Drage i Slobodana Marjanovića, nije nikoga bilo. Tamo u drugoj prostoriji za šankom bio je Aleksa Radošević sa još par ljudi koji su stojeći pili rakijicu. Potom je u tačno rečeno vrijeme prišao čovjek nešto oko trideset godina, srednjeg rasta, gologlav, obučen u dugački zimski kaput i sjeo je na već pripremljenu

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-11/67

stolicu za našim stolom. Pružio je samo meni ruku i pozdravili smo se, dočim Dragi i Slobodanu nije iz čega sam zaključio da je on prije s njima bio. Isti je odmah počeo govoriti o Partiji i njenim ciljevima, a na kraju mi je postavio pitanje, da li mi je poznat njen program, zadaci člana i da li sam siguran u sebe da ću izvršiti zadatke koje mi ona postavi. Kada sam mu potvrdno odgovorio rekao mi je da sam primljen u članstvo Komunističke partije Jugoslavije, pružio mi je ruku i poželio uspjeh. Zatim je ustao iza stola, pozdravio se sa svima nama i otišao. Taj sastanak je trajao manje od 15 minuta i sav sretan osjećao sam se što sam primljen u Partiju. Zašto pomenuti drug nije postavio ista pitanja i ovima dvojici tj. Dragi i Slobodanu nikad nisam saznao niti sam se za to interesovao. Vjerovatno da su njih-dvojica prije mene primljeni pa makar to bilo i istoga dana.

Ko je održavao vezu sa drugovima van Prijedora ta mi stvar nije poznata. Ona je stvarno postojala i prije januara 1940 godine, jer drugovi iz Banja Luke ne bi znali koga sve treba primiti u članstvo. Drugovi Slobodan Marjanović i Bajin Nikolić vjerovatno na to pitanje bi mogli dati odgovor na pitanje da li se pomenutog dana, onog momenta i na pomenutom mjestu počela stvarati organizacija KPJ u Prijedoru koja je dobila zadatak pripremanje naroda za narodno-oslobodilačku borbu u ovom kraju.

Organizacija KP je bila jako konspirativna. Nike od nas članova jedne, nije znao za postojanje i sastanke druge partijske ćelije. Nije mi niko govorio, ali ubrzo poslije mog primanja bio sam i ostao mišljenja, da su u članstvo primljeni i drugovi Esad Midžić i Ilija Stojanović.

U ljeto 1940 godine Drago Lukić me pozvao i saopštio mi da se traži jedan naš drug, da ispred nas otide na

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-11/67

neki izlet koji će se održati negdje u šumi. Odmah sam se sjetio da to mora biti neki partijski sastanak na kojeg mi trebamo poslati svog delegata. Predložio sam mu da pošaljemo drugu Iliju Stojanovića. Za delegirano lice mi smo među sobom sakupili nešto novaca za odlazak i trošak mu. Kad se vratio Ilija je (ne na nekom sastanku organizacije) već pojedinačno iznosio svoje utiske sa Partijske konferencije održane negdje u šumi kod Kulen Vakufa. To je bila Pokrajinska partijska konferencija. Pričao je kako je na skupu bio drug Osman, a bio je i neki kojeg nazivaju "Stari". Taj Stari najbolje poznaje zadatke i predlaže, te je izabran za sekretara. U julu iste godine primljen je u članstvo i drug Drago Oljača. Tada se formirala ćelija čiji je sekretar bio drug Esad Midžić a članovi ja i Drago Oljača. Ne sjećam se kojeg je mjeseca u ljeto 1940 godine održan sastanak članova KPJ u kuhinji druga Slobodana Marjanovića. Na tom sastanku bili smo: ja, Drago Lukić, Ilija Stojanović i Esad Midžić. Sastankom je rukovodio drug Djuro Pucar "Stari". Tada sam ga prvi put vidio. Mi smo prvo iznijeli šta radimo, a potom drug "Stari" je iznio smjernice budućeg rada. Rezultat tog sastanka bio je taj, da se ubrzo osjetio jači zamah Partije. Slijedi štrajk ljubijskih radnika, demonstracija na godišnjicu hitlerovog napada na Poljsku i početak drugog svjetskog rata i drugo. U vezi održavanja pomenute demonstracije istog dana poslije podne u Redetića Gaju (bivši), održan je sastanak na kome su prisustvovali: Slobodan, Ilija, Esad, Drago Lukić i ja. Bio je prisutan i jedan drug koji je došao specijalno zadatkom iz Banja Luke i to, po pitanju štrajka u Ljubiji i priredjivanje demonstracije. Saznao sam da je drug iz Banja Luke bio glavom drug Branko Babić zvan "Slovenac". Pla za demonstraciju bio je napravljen. Određeno je da se još najviše lo pouzdanih drugova i drugarica upoznaju o zadatku i svi članovi

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-11/67

sindikalne organizacije da se nađu u šetnji ispod lipe pored Berekta tačno u 19 sati i da odatle preko ćuprije pređu u glavnu ulicu i da odmah u početku iste kad nastupi grupa da iz nje jedan drug izbači parolu protiv fašizma i rata, a ostali da to prihvate. Tako je i izvedeno. Parolu protiv rata i fašizma izviknuo je djak realne gimnazije drug Boro Ostojić, kojeg su za vrijeme rata nedivčevci kao komunistu na benjici strijeljali. Parole su se redjale, a povorka demonstranata je naglo rasla. Protiv rata i fašizma orio se glas iz hiljade grla, a slijedile su i parole sa "Živio štrajk ljublijskih radnika, kruha i rada i Savet sa Sovjetskim savezom". Ovaj događaj bio je velika stvar za prijedorske prilike a i senzacija vremena za neobavještena. Policija, čim je saznala za istinu povukla se u svoju jazbinu na vijećanje, jer zbog iznenadjenosti nije znala šta da uradi. Događaji su se progazili ne pozduzimajući nikakvih mjera dok se demonstracija odvijala i disciplinovano završila. Poslije završetka demonstracije i kada su ulice opustjele tada je tek policija stupila u akciju. Još u toku noći hapsila je ljude na koje je sumnjala a nastavila je i sutra u danu. Oko trideset nas je bilo uhapšeno i izrečena nam kazna od po 10 dana zatvora zbog poremećivanja reda. Vlast nikad nije saznala ko je bio organizator istog djela. Narod je bio na strani demonstranata. Uhapšenim u zatvor su slate cigarete, pa čak kafa i lubenica. Pored rodbine slao je i narod. Na pljaci pred zatvorom sakupljali su se ljudi i žene mahali sa rukama i pozdravljali i time je policija imala posla i zabranjivala pristajanje.

Poslije ovog događaja i završetkom štrajka u Ljubliji došli su iz Banja Luke drugovi Kasim Hodžić i Karabegović

Osman i održali sastanak na kome smo ja i Drago Lukić bili. Ovaj sastanak održan je u noći u jednoj kući s desne strane u Šmucеровом sokaku i to u kuhinji podkrovlja. Nikad nisam pitao niti se interesovao za osobu vlasnika pomenutog stana koga nam je za sastanak stavila na raspoloženje. Osim nas četvorice niko se u stanu nije vidio. Tom prilikom drugovi Kasim i Osman su dali kritički osvrt reda u štrajku i dali su smjernice daljeg reda u sindikalnim organizacijama. Odnosilo se kako na Prijedorsku tako i Ljubijsku organizaciju. Iz Kasimovog izlaganja doznao sam, da su mase shvatile, da je uspjeh štrajka djelo ličnosti tj. pojedinca koji su se u rukovodjenju s njim sticali. Time, da je propuštena potrebna popularizacija sindikalne organizacije i svijestir radničke klase, bez čije discipline i učesća ne bi ni bilo uspjeha. Naravno da se time Partija nije izvršila potpuno svoj zadatak. Zbog toga je Drago bio kritikovan. Poslije toga od strane policije slijedilo je hapšenje i zatvaranje naše sindikalne prostorije u kojoj su se radnici sakupljali i nedjeljom radnička omladina održavala svoje igranke, a za kratko vrijeme tj. na kraju 1940 godine Vlada Cvetković-Maček donijela je odluku s kojom je zabranjen rad i postojenje URS-ovih sindikata i sindikalnih organizacija, u čijem sastavu je bio i Savez industrijsko zanatskih radnika "SIZR".

U noći 7 januara 1941 godine pod plaštom dočeka pravoslavne nove godine održan je sastanak u kući druga Mladena Stojanovića. Prisutni su bili: Drago Lukić, Slobodan Marjanović, Ilija Stojanović, Esad Midžić, domaćin i ja. Da prisustvuju navodnom dočeku nove godine ja i drug Lukić tražili smo i druga Dragu Oljaču ali ga nismo mogli pronaći. Tom prilikom govorilo se o situaciji u zemlji i u svijetu. Zabranu rada URS-ovih organizacija ocjenili smo da je to jedan

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209 - MG - II / 67

od ustupaka u šarovanju buržuazije sa fašizmom i paktiranjem sa istim. Iz diskusije slijedili su zaključci, da bez obzira na mjere koje poduzima buržuazija, mi moramo još jače držati veze sa narodom i masama i pripremati se za obračun sa fašizmom.

Poslije navedenog postupka kod drugu Mladena razgovarao sam sa drugom Lukićem o drugu Mladenu. Iznio sam svoje mišljenje da bi njega trebalo primiti u KPJ. Taj svoj prijedlog objasnio sam mu, da je Mladen rjeđu i djelom komunistu. On je bio ljekar "Bratinske blagajne" u Ljubiji i poznata je njegova materijalna i moralna pomoć ljubijskom štrajku. Osobito je bila poznata njegova pomoć siromašnima. Pregledavao ih je besplatno, pa čak davao i novac za kupovinu lijeka. Na to mi je Drago odgovorio, da i pored toga što je on takav, da se ne smije izgubiti iz vida činjenica da je Partija radnička, a da on nije radnik, pa zato o mom predlogu da nema ni govora, a da bi se njega primilo da treba o tome da dadne saglasnost više rukovodstvo. Time sam sve doskora smatrao da drug Mladen nije bio predratni član Komunističke Partije. Naime, drug Tone Vikić mi je dana 17 februara ove godine u Banjoj Luci saopštio, da je drug Mladen Stojanović primljen u članstvo Komunističke partije pred konac septembra 1940 godine. Odluka o njegovom primanju da je donešena na sastanku u Radetića Gaju gdje je bio prisutan i drug Branko Babić zvan "Slovenac", on Vikić, Drago Lukić i Bajin Nikolić. Poslije održanog sastanka, da su on, Vikić Tone i Babić Branko otišli kod drugu Mladena i saopštili mu da je primljen u članstvo Komunističke partije, na što, da je Mladen izjavio, da je radostan što mu je Partija dala tu čast. Upitao sam kako da je on prisustvovao pomenutom sastanku i donošenju tako važne odluke, kada nije bio član Partijske organizacije u Prijedoru. Vikić mi je na to odgovorio da je na onom sastanku donjeta i odluka

o formiranju Širokog komiteta KP za Prijedor, Dubicu i Bos. Novi u kojeg su ušli: on, Drago Inkić i Bajta Nikolić.

Doznajući za ovu stvar, smatram, da je drug Inkić, dajući mi o Mladenu onakav odgovor 1941 godine rukovođio se time, da što više učini tajna Mladenovo učešće u članstvu Partija.

Ko je sve bio član KP prije rata u Prijedoru osim napred poznatih drugova i da li su bile oformljene dvije ili tri partijskećelije, to ne znam. Ne znam da li je bio član KP drug Niko Pavlić i Jeco Marjanović, koji su se znatno zapazili da kod ljudi šire napredne ideje.

Početak fašističke agresije, naročito događajima sa španskim građanskim ratom i početkom Drugog svjetskog rata, pred radničku klasu svijeta, pa i našu, postavio se zadatak mobilizacije i borbe protiv iste. U vezi španskog građanskog rata, naročito se ispoljilo jedinstvo naprednih snaga čega se uplašila buržuazija čitavog svijeta. Pored na ostalim poljima aktivnosti radničke klase, što je također uplašilo buržuaziju u njen opstanak, uticalo je i na jugoslovensku buržuaziju, da se sve više vezivala na fašizam. U toj borbi vidnog učešća uzela je i naša omladina, naročito studentska. Ona je došla u narod, sijala napredne ideje i agitovala za borbu protiv fašizma. Kod nas u Prijedor navraćali su i bili zapaženi drugovi: Boško Šiljegović, Macura Slobodan, Zdravko Korda i Zaga Uničević. Njihova pojava u narodu kod nas, koji smo o njima znali, tumačena je da oni u narod dolaze samo da timešće-promesu napredne ideje i signaliziraju mu opasnosti koje mu bilo sa koje strane prete. Također, po istoj stvari radili su i Prijedorski studenti drugovi: Bašić, Baškot Boško, Slobodan Glumac i Nijaz Softić. Bili su aktivni i prijedorski gimnazijalci, među kojima su se isticali drugovi: Boško Brković,

Boro Ostojić, Slavko Havić, braća Seljani od kojih je jedan straljan zbog učesća u atentatu na glavni ustaški stan u Zagrebu, Rajko Hadetić, Radmilo Stefanović, koji je streljan skupa sa Mladenom Stojanovićem, Glamočanin Djemal i Djevad, Šiljegović Gojko, Žuželj Ostoja koji je poginuo kao borac u NOR-u, Cerić Esad, Mršić Stevo koji je poginuo od ustaša zbog toga što je još sa dvojicom drugova u Mljakovačkoj školi uhvatio i ubio ustašu. Joco Stefanović, braća Bogdan i Milen Stefanović, drugarica Nada Stojanović i drugarica druga Soše. Vjerujem da se sa ovim redanjem ne iscrpljuju imena aktivista iz redova srednjoškolske omladine u Prijedoru. Drug Dževad Midžić o tome bi najbolje mogao znati jer je on bio jedan od najaktivnijih i vjerovatno član SKOJA u to vrijeme. I ostala omladina bila je aktivna, kao primjer znam da je radila i drugarica Adila Glamočanin, sestra Djemala i Djavida, a koju su ustaše skupa sa Seljanom za istu stvar strijeljali u Zagrebu. Znam, da je drug Simo Komlenić smatran našim čovjekom i da je propovedao komunističku ideju. I danas pričaju ljudi o Simi, kako je on jednom prilikom u gostionici Brane Vujasinovića rekao Branku Čubriloviću: "Eto, Ti dodje na vlast ali nema kaputa, što si rekao prije izbora da će ih biti". Na to da je Branko izvadio 300 dinara i pružajući ih Simi rekao: "Evo, evo na Ti". Simo mu je odgovorio: "Ne, ja imam kaput, nego drugim koji nemaju". Tako isto i za Pelu Glamočanina govorilo se da ima komunističke nazore na svijet, a da li je aktivan bio to mi nije poznato, jer s njim nisam dolazio u dodir. Glamočanin Hatu, majku Djemala, Dževada i Adile znamo kao velikog neprijatelja kapitalizma, a tu svoju političku orijentaciju u granicama svog znanja u datim prilikama je i ispoljavala. Evo jednog primjera izražavanja njene borbenosti, ali ovog puta to u početku ustanka. Oba sina su joj otišla u šumu i stupila u Narodno-

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-446 - 11/67

oslobodilačku borbu. Par dana po ustanku sin joj Džemal bio uhvaćen od strane ustaša i zatvoren. Tada su je ustaše zbog sinova, a i njenog stava prema njima, tukli. Ona je poslije toga došla pred zatvor u kojem joj se sin nalazio. Pomenuti zatvor bila je štala iza kuće Vučenovića. Na sav glas vikala je protiv onih ljudi koji su je tukli, razgnula je nedra i vikala: "Evo uboja" pokazujući na prsa. Tada se okrenula prema Kozari i viknula: "Ona će sve to osvetiti". Ovo se zbilo pred očima druga Drage Oljače koji je također poslije ustanka naišao na neprijatelja koji ga je iznenada uhvatio i držao ga u pomenutom zatvoru.

U sindikalnoj organizaciji SIZR-a u kojoj je bilo učlenjeno oko 60 radnika i radnica isticali su se sa svojom aktivnošću, Kahrić Ibrahim obučar i brat mu Smil koji su prvi put 1942 godine jurišajući na neprijatelja za oslobodjenje Prijedora poginuli. Mile Raičić, obučarski radnik prvi komandant prvog oslobodjenog grada u Bosni poginuo je iste godine prilikom povlačenja iz Prijedora. Ališić Smajo, tipografski radnik strijeljan skupa sa drugom Mladenom, Ljubičić Kosta i Karan Sveto stolarski radnici u pokolju streljani od strane Ustaša, Kusanjić Gojko krojački radnik, poginuo, Kamenški Rafajlo radnik u Četića keksari, Mašić Hasan, krojački radnik, a van organizacije obučarski radnik Ergelić Orhan koji je za vrijeme postojanja pomenute sindikalne organizacije bio kafedžija.

Ta rad Partijske prijedorske organizacije sa se-
lom i o licima na koje se ona oslanjala u svrhu djelovanja
ni ja ni drug Drago Oljača nemamo šta da rečemo, jer po tom
pitanju nismo ni sa kom sa sela dolazili u dotir. O tome mogu
da govore drugovi Boškot Boško i Rade Rašić.

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-M6 -11/67

Drug Ilija Stojanović odlazio je u selo. Sjećam se da je učestvovao i na jednoj kulturnoj priredbi, a poslije toga govorio mi je da su on i dru Rade tada i sa tamošnjim drugovima govorili.

Vjerujem da je u selu bilo ljudi privrženih Komunističkoj partiji, jer čim je Njemačka napala na SSSR članovi Partije i njeni simpatizeri tamo su našli utočište gdje su vršili i pripremu za ustanak. Da istih nije bilo ne bi se tamo drugovi mogli ni skloniti.

Kao i u ostalim mjestima Jugoslavije i vlast u Prijedoru dobro je osjetila djelatnost Komunističke partije. Nastojala je da što bolje o njoj sazna, ali nije ušla u trag organizaciji. Nisu nasigurno znali ko su sve članovi Partije, ali su sumnjali na mene, Mladena Lukčića i Duška Bojanića. Po nalogu odozgo uputili su nam pozive da se javimo u Medjurečje kod Ivanjice u rezervu. Stvarno to nije bila nikakva rezerva već koncentracioni logor u kojeg su planirali da strpaju sve one za koje smatraju da rade protiv postojećeg društvenog poretka. Tako smo ja i Duško Bojanić dana 15 januara 1941 godine dospjeli u pomenuti logor i bili u njemu sve do njegovog rasformiranja, poslije pada Vlade Cvetković-Maček tj. 30 marta 1941 godine. Dočim drugovi Mladen i Drage nisu došli. U vezi toga interesovao sam se, pa su mi drugovi odgovorili da drug Mladen nije interniran iz razloga što je imao kraljevski dekret kojim ga je, kao osudjenika koji je u Aradu izdržavao kaznu zbog učešća u organizaciji "Mlada Bosna" i atentata na Austro-ugarskog prestolonasljednika, oslobodio od služenja bilo kakve vojske i vojne obaveze u vrijeme mira pa da je s tim dekretom otišao u Beograd i kod tamošnjih Visokih vlasti izjavio da je oslobođen kako u pomenutom dekretu glasi i dodao: "Ako to nije rezerva, već logor za u njega interniranje lica koja ne simpatišu fašizam onda se pokoravam naredbi Vlasti". Na to mi je poziv iz ruku

i vraćen je kući. Za druga Drage slučaj saznao sam na posljednjem partijskom sastanku, gdje je izjavio da je po dobivenom pozivu otišao kod Čubrilovića Branka i zamolio ga, da interveniše da ga tamo ne uputi. Taj svoj postupak objasnio nam je i time što, da je smatrao, da će više koristiti Partiji, ako je na slobodi nego odlaskom u logor. Gest druga Mladena bio je od strane drugova u logoru sa simpatijama komentarisán, jer nam je Partija o slučaju u logor javila.

Posljednji sastanak smo održali pred konac maja ili početkom juna, ako se ne varam. Taj sastanak održali smo kod katoličkog groblja. Prisustvovao je drug Ilija Stojanović, Drago Lukić, ja, Esad Midžić i Drago Oljača. Tom prilikom zaključeno je da se ispita kako je stanje po pitanju oružja i utvrdi na koja se lica sa sigurnošću može računati da će se odazvati pozivu na ustanak protiv fašizma. Ovo stoga, što se prije donošenja ovog zaključka diskutovalo, da će Hitler i to ubrzo tj. uskoro napasti Sovjetski Savez, i da je za taj njegov napad na SSSR već sazrela situacija. Govoreno je, da kad se Njemci bace na Sovjetski savez da mi moramo biti pripremljeni na poziv Partije, da dignemo ustanak, što se i obistinilo.

Prijedor, 23 februara 1959 godine.

U saradnji sa
Oljača Dragom
NAPISAO

Bundalo Mihajlo s.r.

